

НАЦІЯ: РОЗВИТОК, ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Актуальність теми дослідження: актуальністю самої національної проблематики, яка буквально не сходить зі сторінок газет і журналів, не стихає у радіо- і телепередачах. **Мета дослідження:** розглянути та проаналізувати розвиток, поняття та види нації. **Об'єкт дослідження:** нація, її розвиток, поняття та її види. **Предмет дослідження:** нація: розвиток, поняття та її види. **Завдання дослідження:** визначити та детальніше вивчити, що таке нація, розвиток, поняття та її види. Термін «нація» і похідні від нього слова та словосполучення - націобудівництво, національна ідея, національні інтереси, націоналізм, та багато інших - чи не найбільш вживані у сучасному лексиконі багатьох народів планети і, перш за все, посттоталітарних країн. Багатозначністю самого терміну «нація». «Слово «нація» означає різні речі для різних народів і в різних мовах», - такого висновку дійшла ще 1939 року спеціальна комісія Британської Академії наук на чолі із видатним вченим Едгаром Карром. Одним із перших, хто відкрито заявив про неможливість дати визначення нації, був відомий теоретик німецької соціал-демократії Карл Кауцький. «Нація - писав він ще на початку ХХ ст., - це протей, який вмиг вислизає у нас з-під рук, як тільки ми хочемо його схопити, і який продовжує існувати і справляти на нас могутній вплив [1, с. 311-338]. Л. Снайдер цілком слушно відзначає, що: історики розглядають націю, як населення суверенної держави, котра проживає на визначеній території й має спільний набір думок, почуттів та волі, що передаються протягом історії; політологи цікавляться політикою, суверенітетом та державою, вважаючи за краще залишати розробку теорії нації історикам та соціологам; філософи мають нахил вважати націю «культурним союзом» із спільною історією, мовою, літературою, традиціями, героями та почуттям лояльності; соціологи цікавляться груповою поведінкою нації, вважаючи її «найбільшою і найважливішою спільнотою людського суспільства»; географи зосереджують увагу на значимості для нації території та природного середовища; психологи аналізують поведінку членів нації, досліджують їх психологічні риси, свідомість, емоції, котрі відіграють роль «цементу, що зв'язує націю» тощо. Протягом XVI-XVII ст. термін «нація» все більше набуває політичного змісту. Нація все більше ототожнюється із державою, її територією й усім населенням, котре на ній проживає незалежно від етнічного походження, культури, віросповідання тощо. Політична теорія нації: За висновком західних вчених, історично першою в серії подібних теорій стала політична теорія нації. Вона почала складатись десь на початку XVII ст. Одним із засновників цієї теорії можна вважати голландського вченого Гуго Гроція /1583-1645 рр. /, який виклав деякі її положення в своїй роботі «Закон війни і миру»/1625р. /Політична теорія нації почала швидко поширюватись по іншим країнам Західної Європи. Про це свідчить, по-перше, перевидання робіт Гроція англійською, французькою та іншими європейськими мовами. А по-друге, довідково - енциклопедична література тих часів. Так, «Оксфордські словники» середини XVII ст. тлумачили «націю» водночас і як політично-територіальну, і як етнічну спільноту. З подібних позицій трактувалось поняття «нація» і у XVIII ст. Наприклад, двотомний «Словник англійської мови» давав таке визначення: «Строго говорячи, нація - це велика кількість родин, однієї й тієї ж крові, які народились в одній і тій же країні і живуть під одним і тим же урядом» [2, с. 158-161]. За твердженням британських вчених, основними характерними рисами нації є наступні: підпорядкування всіх її членів єдиному уряду; проживання на одній території; спільна мова, література, звичай; спільне походження та історія; окремий національний характер; спільна релігія; спільні інтереси; «спільні почуття або воля, яка повинна бути специфічно «національною» за своїм характером»; шанобливі відносини між людьми, котрі належать до однієї нації; відданість єдиному цілому; почуття гордості щодо досягнень та смутку щодо невдач національної політики; зневага або ворожість до інших національностей тощо. Часто, хоча і не завжди, група міститься у політичному організмі, відомому як нація-державою або просто державою, або нацією. Ще одним прикладом включення етнічного та/чи етнокультурного фактору до характерних рис політичної нації може служити її тлумачення англійським вченим Е. Смітом. За його твердженням, нація - це група людей з наступними рисами: культурними відмінностями; відносно великою чисельністю; досить великою суміжною територією; зовнішніми політичними відносинами конфлікту або союзництва із подібними групами; значними груповими почуттями і лояльністю; рівними громадянськими правами; II вертикальною економічною інтеграцією навколо спільної системи праці [3, с. 166-172]. Також ще існує історико-економічна теорія нації. Етнічна теорія нації. Отже, за підрахунками, сьогодні в західній націології та етнополітології існує біля десятка різних теорій нації (окрім вище розглянутих можна також назвати біологічну, расову, атомістичну та інші. Концепції національності. Варто звернути увагу на те, що в західній науковій літературі поряд із терміном «нація» інколи зустрічається термін «національність» /nationality/. Щоб зрозуміти сутність останнього феномену і його відмінності від першого, звернемося до висновків, зроблених відомими скандинавськими вченими Юргеном Елжлітом та Оле Тонсгаардом. В своїй досить оригінальній статті «Відсутність націоналістичних рухів» вони, зокрема, писали: «Ми розглядаємо націю як соціальну систему, котра має спільну культуру і котра або зберігає, або збирається створити соціальне і політичне ціле на певній, більш-менш визначеній території. Цю концепцію не слід плутати із концепцією «національності». Національність також є соціальною системою, яка має деякі спільні елементи культури /перш за все спільну історію або деякі національні символи, а також часто спільну мову/ і яка на цих засадах хоче підкреслити свою особливість та бути визнаною як група. Але вона не обов'язково вважає головною метою створення окремого політичного цілого. Якщо існує достатня кількість чинників, кілька національностей можуть разом сформувати націю». Приблизно в такому, досить коректному, на наш погляд, ключі тлумачить концепцію національності і Л. Снайдер. У своїй «Енциклопедії націоналізму» він, зокрема, відзначає, що, по-перше, при визначенні національності західні науковці користуються такими чинниками, як спільна територія, мова та історичні традиції. Проте наявність цих чинників зовсім не обов'язкова [4, с. 225-239]. **Висновок:** аналіз концепції етнічності й національності та теорій нації дає можливість не тільки ознайомитись із станом, напрямками й перспективами етно- і націологічних досліджень на Заході, а й дозволяє значно розширити і поглибити наші знання про ці феномени, допомагає наблизитись до усвідомлення складності й суперечливості етнополітичних процесів, сприяє розумінню їх сутності, характеру та наслідків.

Список використаних джерел

1. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку. Тернопіль, 2001. С. 311-338.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні в 2001 році. К., 2003. С. 158-161.
3. Соціальна екологія: Навч. посіб. / За ред. Л. П. Царика. Тернопіль, 2002. С. 166-172.
4. Социально-философские проблемы экологии / И. В. Огородник, Н. Н. Киселев, В. С. Крысаченко, И. Н. Стогний. Под. ред. И. В. Огородника. К., 1989. С. 225-239.